

HET BOEK VAN DE WEEK

Rondom de Kuiper-litteratuur.

IX.

In de vorige artikelen hebben we in hoofd-trekken de beginselen, die Groen huldigde omtrent de Kerk en de verhouding van Kerk en Staat geteekend.

Nu moet nog volgen een korte schets van den strijd, waartoe de aanvaarding van deze beginselen hem drong. Juist in zijn kerkelijken strijd komt zoo duidelijk aan het licht wat hij op kerkelijk terrein beoogde.

Zooals we reeds zagen, verlangde Groen voor de kerk eigenlijk slechts één ding, n.l.: de volledige en onvoorwaardelijke onderwerping van de oude, Gereformeerde Kerk aan het Hoofd der Gemeente, Die haar met Zijn Woord en Geest onderhoudt en regeert.¹⁾

Wanneer we dit hebben gevonden als de kern van al Groens kerkelijke idealen, komt evenwel aanstonds de vraag naar voren, hoe, naar zijn oordeel, deze onderwerping een feit kon worden. Wat er in de praktijk moest worden gedaan, om de kerk tot deze volkomen gehoorzaamheid aan den Christus te brengen en te houden.

Op deze vragen geeft Groen telkens weer een klaar en afdoend antwoord. Zal de onderwerping aan den Levenden Christus niet een fictie maar werkelijkheid zijn, dan moet er in de kerk komen:

1o. Handhaving der leer. Het bestaan der kerk is onafscheidelijk van de handhaving der waarheid, waarop de Chr. Kerk ten allen tijde gerust heeft. Een kerkelijke organisatie die de geloofsovereenkomst der Chr. gemeente niet erkent is onaannemelijk. Vrije verkondiging der leer is gelijk aan sloping der Kerk. En dus moet er weer komen kerkelijke tucht in leer en wandel.

2o. Eigen wetgeving (autonomie) der Kerk. Geenerlei gezag van Overheden over de Kerk in haar eigenaardigen werkkreis mag worden geduld. De Herv. Kerk moet de onafhankelijkheid, waarop door de organisatie van 1816 en door de verordeningen op hooger en lager onderwijs inbreuk werd gemaakt, terugvorderen. Er moet komen een totale verandering der organisatie van 1816. Vrijheid der kerk t.a.v. vorming en keus der leeraars en de inrichting van onderwijs en opvoeding der kinderen. De Herv. Kerk moet van de Overheid eischen de bescherming overeenkomstig haar oorspronkelijk eigenaardig beginsel, waarop elke corporatie onloscheurbaar recht heeft.

3o. Een nieuwe presbyteriaansche synodale kerkelijke organisatie, waarbij de gelijkheid der geloovigen, onder den eenigen Koning der Kerk, en het recht der Gemeente om deel te nemen aan de verkiezing van Leeraars en Opzieners niet mag worden miskend. Derhalve moet de bestaande aristocratische of oligarchische kerkvorm worden verworpen. En alles wat naar hiërarchie zweemt, moet grondig worden weggedaan.²⁾

Verder moet het komen tot:

4o. Zelfstandigheid der afzonderlijke gemeenten ook wat het beheer der goederen betreft.³⁾

5o. Uitwerping der ongeloovige leden, waarop Groen eerst niet en later zeer sterk aandrong.⁴⁾

6o. Hereeniging van alle Gereformeerden binnen één kerkverband. Dit is een van Groens innigste verlangens geweest.⁵⁾

Het zou zeer interessant en de moeite overwaard zijn van stap tot stap de ontwikkeling van Groens kerkelijken strijd te volgen. Duidelijk zou aan den dag komen de strenge consequentie waar-

mee hij dien voerde. Terwijl Groen de toepassing van zijn beginselen inzake het onderwijs een paar maal wijzigde, is daarvan in zijn kerkelijken strijd geen sprake. Groen blijft gaan op den weg, dien hij eenmaal heeft ingeslagen, alleen, zijn eischen worden steeds concreter; de kracht waarmee hij strijdt steeds grooter; zijn oproep tot daden steeds dringender.

Wij willen dit gaan zien in het hoofdmoment van zijn strijd n.l. in zijn verzet tegen den bestaanden, anti-kerkelijken, caesaropapistischen kerkvorm, den „erbarmelijken misgreep van 1816“.

Groen begon zeer bescheiden. Hij denkt er in den aanvang niet aan verwerping van de organisatie van 1816 zonder meer te verlangen.

In 1837 schrijft hij, dat hij en zijn vrienden hopen, dat het Kerkgenootschap, „hoe onregelmatig opgericht“, „op eene geleidelijke wijs, met de grondtrekken der Gereformeerde Kerken in overeenstemming zou kunnen worden gebracht“. Geleidelijk n.l. „naarmate eene rechte Evangeliekennis weder wortelen schoot.“⁶⁾

Wel erkent en handhaaft Groen het recht, dat de Kerk, de getrouwe Gezindheid, heeft op die verwerping „De leden van het Kerkgenootschap zijn“, naar Groens oordeel, geschreven in 1842, „geregeld te verlangen dat de Synode, of, indien zij de Hervormde leer verwerpt, afstand doe van haar kerkelijk beheer; of met getrouwheid en ijver aan haar stellige, belangrijke en heilige verplichtingen voldoe.“⁷⁾ Maar ook in 1842 wenscht Groen nog alleen „eene revisie van sommige Kerkelijke reglementen“, die „de voorbereiding zou kunnen worden tot de bijeenroeping eener waarlijk Kerkverteenwoordigende Synode, die het Kerkgenootschap op waarlijk kerkelijke grondslagen vestigen zou“. Zoo zou „geleidelijk en zonder botsing“ het herstel der Kerk worden bereikt.⁸⁾ C. V.

6) De Moeitegenen enz., 1837, p. 35.

7) Adres (1842), p. 3/4.

8) Idem, p. 52.

UIT DE HISTORIE

„Christendom en Historie“.

Is het noodig, in onzen kring een pleidooi te voeren voor het belang van de beoefening der geschiedenis?

Oogensijnlijk moet het antwoord op deze vraag ontkennend luiden. Wie belijdt, dat God de lotgevallen van personen en volken bestuurt, zal er zich wel voor wachten de geschiedenis achteloos opzij te schuiven als een quantite négligable. Schrift en historie, openbaring en geschiedenis, christelijk en (dus) historisch: het zijn onder ons gangbare leuzen, ook al worden zij wel eens misverstaan. Men verwijt ons vaker over, dan onderschatting van de historie en het historisch-gewordene!

Ook ontbreekt het ons niet aan voortreffelijke verhandelingen over het karakter en de beteekenis van de geschiedenis. Denk slechts, om van nog levenden te zwijgen, aan Bavinck (in zijn „Wijsbegeerte der Openbaring“) en Woltjer Sr (in „Ut cognoscant Te“). En bracht in de laatste jaren de polemiek tegen de dialectische theologie niet herhaaldelijk de waardeering der geschiedenis in discussie?

Evenwel, belangstelling voor een discussie over geschiedenis is nog iets anders dan belangstelling voor het geschiedverloop zelf. Leest men onder ons, ik wil niet zeggen: populaire geschiedenisverhalen, maar: verhandelingen over historische kwesties?

Ik meen, dat een bevestigend antwoord op deze vraag niet licht gegeven kan worden.

Nu is het waar, de schuld ligt gedeeltelijk bij de historici zelf. Al te vaak werken hun geschriften de misvatting in de hand, dat wetenschappelijke degelijkheid en leesbaarheid een tegenstelling vormen. Hun uiteenzettingen wekken soms den indruk, dat zij het stof van de geraadpleegde documenten niet van zich hebben kunnen afschudden. Of wel, zij laten zich gaan in een zoo omstandige beschouwing van detail-punten, liefst nog gelardeerd met een overvloed van onverteerbare aantekeningen, dat zelfs de vakbroeder er zijn belangstelling bij verliest.

Maar ook het publiek gaat niet vrij uit. De echte belangstelling voor het verleden, die toch onmisbaar is om den eigen tijd te kunnen verstaan, is veel geringer dan vroeger. Zeker, nog steeds verschijnen er vele levensbeschrijvingen van historische personen, maar hun succes is eer een bedenkelijk dan een verheugend verschijnsel. Men kan blijkbaar de geschiedenis alleen nog maar verdragen wanneer zij, romantisch opgetuigd en in bevallige (maar misleidende) voorstelling, de gemakzucht van den haastigen lezer in 't geveel komt.

De oorzaken van dit decadentie-symptoom laat ik hier in 't midden. Maar dat 'look onder ons kan waargenomen worden, is buiten kijf. Het boek,

waarop ik in dit artikel de aandacht wil vestigen, draagt er duidelijk de sporen van! Ware dit niet zoo, het zou eerder, en in grooter omvang verschonen zijn.

Ik bedoel den derden lustrumbundel, uitgegeven vanwege het Gezelschap van Christelijke Historici, onder den titel „Christendom en Historie“.¹⁾

Evenals zijn beide voorgangers, onder gelijken titel verschenen in 1925 en 1931, bevat ook deze bundel een verzameling historische bijdragen van uiteenlopenden aard. Dit is begrijpelijk wanneer men weet, dat het Gezelschap niet alleen bestaat uit historici zonder meer, maar ook historisch-georiënteerde litteratoren, theologen en juristen onder zijn leden tellt.

Wat hen vereenigt is, naar het Voorbericht van één der bundels zegt, het streven om „afzonderlijke aandacht te schenken aan vraagstukken, die de rol van het Christendom in de geschiedenis en den invloed van onze Christelijke overtuiging op het historisch onderzoek raken“. Eens in de vijf jaar geeft het Gezelschap een aantal der voordrachten, op zijn halfjaarlijksche vergaderingen gehouden, in boekvorm uit.

„Wij koesteren de hoop“, zoo schreef de eerste commissie van redactie, „dat (deze bundel) vooral de aandacht zal trekken van het Christelijk publiek, dat, wanneer wij ons niet bedriegen, meer dan vroeger jaren het geval was, vraagt naar wetenschappelijk werk, mits aangeboden in een vorm, die het genietbaar maakt voor brederen kring.“

De feiten hebben dit optimisme gelogenstraft! Slechts met moeite konden voor de tweede en derde verzameling uitgevers worden gevonden.

Aan de kwaliteit van het werk kan dit geringe succes niet geweten worden. Terwille van de lezers, die de vorige bundels niet kennen, geef ik hieronder een opsomming van de artikelen, die daarin staan. Reeds uit de titels blijkt de belangrijkheid van het meerendeel dezer verhandelingen.²⁾

Ook de nieuwe bundel bevat verschillende bijdragen, die alleszins waard zijn om gelezen en overdacht te worden. Niet het minst, omdat zij zich ten deele bezighouden met onderwerpen die in sterke mate actueel zijn, en daarover grondige historische voorlichting geven. Het moge blijken uit het volgende, beknopte overzicht, waarbij ik mij houd aan de volgorde van het boek zelf.

Prof. Van Schelven opent de rij met een artikel, getiteld: „Biographiek. De kunst van levensbeschrijven van Plutarchus tot Emil Ludwig“. Na een interessant historisch overzicht gaat hij na, waarin het verschil bestaat tusschen geschiedschrijving en levensbeschrijving. In deze laatste, mits niet beoefend à la Ludwig, ziet hij voor den historicus een schoone, profetische taak: sterking van geloof en hoop bij de menscheid.

Dr N. van der Laan behandelt als litteratuur-historicus een anti-pauselijk pamflet van Erasmus, waarvan hij tevens een vertaling geeft. Ook hier blijkt weer Erasmus' halfslachtige houding: felle kritiek, waarvan hij echter de consequenties niet aandurft. Maar Luther beschouwde het geschrift als een krachtig wapen in den strijd tegen Rome.

Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot schrijft, zonder overigens het onderwerp uit te putten, „Over de beteekenis van de natie voor de politiek bij Groen van Prinsterer“. Het moderne nationalisme heeft de verhouding van staat, volk en natie weer aan de orde gesteld. Men denke maar aan Duitschland, waar staat en volk tegenwoordig geïdentificeerd worden. Dr Bruins Slot laat zien, dat Groen ver van een dergelijke opvatting af stond.

Eveneens over Groen in verband met actuele vraagstukken handelt een artikel van Dr L. W. G. Scholten. Naar aanleiding van de parlementaire crisis van 1866-1868 bespreekt hij Groens houding tegenover het parlementaire stelsel. Groen wilde een zelfstandige volksvertegenwoordiging, met ruime invloedssfeer, maar tevens een zelfstandig en krachtig koningschap.

Waar in onze dagen van verschillende zijden wordt aangedrongen op terugkeer naar den corporatieven of standenstaat, is het zeer instructief, te lezen wat Dr J. H. Smit meedeelt „Over het

1) N.V. G. J. A. Ruys' Uitgeversmaatschappij, Zutphen, 1937.

2) „Christendom en Historie“, Eerste bundel (1925):

Dr H. J. Smit, Christendom en Historie.

Prof. Dr A. A. van Schelven, Historie en Leven.

Prof. Dr H. Wagenvoort, Marcus Aurelius en zijn verhouding tot het Christendom.

Prof. Mr L. J. van Apeldoorn, De historische ontwikkeling van het recht omtrent de huwelijksluiting in Nederland.

Prof. Dr Th. L. Hartmann, Calvin en de oorsprongen van het Nederlandsche Gereformeerde kerkrecht.

Dr J. C. Breen, Gereformeerde populaire historiographie in de 17de en 18de eeuw.

Prof. Dr Z. W. Sneller, Willem van Hogendorp in zijn betrekking tot het Réveil.

Prof. Dr A. Goslinga, Het conflict Groen-Van der Brug.

Tweede bundel (1931):

Dr N. van der Laan, „Maronita Christiani“.

Prof. Mr L. J. van Apeldoorn, Het voortbestaan der parochies na de Reformatie.

Prof. Dr A. A. van Schelven, Historisch onderzoek naar den levensstijl van het Calvinisme.

Prof. Dr J. Wille, De Gereformeerden en het toneel tot omstreken 1620.

Prof. Dr A. Goslinga, Het einde der Classis Amsterdam.

Dr J. C. H. de Pater, Nederland en Hongarije in 1681.

Mr B. de Gaay Fortman, Mr Aeneas Barott Mackay van Ophemert (1806-1876).

ontstaan en grond van wat dit verlangen het naar het verwerping van

Prof. Sme van de „Een Luther“. Even

lei actuele conclusie luidt: „toekomst; Lu het verleden

Gelijk men namen der Door zulke le slechts in de vraagstukken

Vinde deze recht heeft en deze reeks m

„Niet onder de keuken!“ wordt, spottet zet de klok.

Dit kleine roepen hoort tot beperking Ze zijn ieder protestanten king: „Een

Hoe komt ontwerp-Ron gevoerd? We eerlijk gezeg wegingen lu maken.

Principiële eipe op prii beschouwing

Had de m klaard, dan teekenen, no ten hebben gehuwde vri ring is — bi bij aannemir het dan maai beteekenen

weer eventje zou men dus Want een er tijdelijk bede vloedt het l langen duur vrouw haar vinde, haat i of uit beide

Daar is al tische vrouv niet princip thans. En i principes na

In de pr wonderlijk wat gebrek vanuit den lijken leeftij tuurlijk wel zomermaand aandoenlijke die haar ge land of in d kleine bijver maanden lat lot een felz zulke verde na houdt, „kostwinner zorgster er

Maar de moeten d cipe — wel socialistisch beel anders ideale huwe de vrouw i haar man i ken ze san schappij, al komsten — opbouw van zorgt weer die men mo zijn crèches, loch vanwe ziekte in h bijdrage kan